

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПОДАТКОВИХ РЕФОРМ

БОГАТИРЬОВА Є.М.

к.е.н., викладач кафедри фінансів

Одеський національний економічний університет

М. Одеса, Україна

Недостатнє дослідження теоретичних аспектів податкового реформування свідчить про необхідність поглиблення існуючих підходів до розуміння сутності податкової реформи.

Взагалі, під поняттям «реформа» розуміється «певне коло заходів, направлених на виведення об'єкта із критичного стану» [1] або «перетворення, зміни, перебудова будь-чого» [2].

Більш широке визначення цієї дефініції наведено у сучасному економічному словнику за редакцією Б. Райзбергу, де реформа розглядається як «перетворення, глибинна трансформація соціально-економічних відносин, форм власності, засобів ведення господарства, системи управління» [3]. В цьому визначенні ключовими словами є «глибинна трансформація», які і можуть слугувати відмінною ознакою реформи від поточних змін, що відбуваються на постійній основі.

Окремі науковці розглядають реформу як нововведення будь-якого змісту. Проте в політичній практиці та політичній теорії реформою зазвичай називають більш-менш прогресивне перетворення, відомий крок до кращого [4]. Ми згодні з цим визначенням і особливо підкреслюємо значимість прогресивності перетворень, що зветься реформою.

Крім того, корисним є з'ясування сутності економічної реформи, бо податкова реформа є складовою частиною проведення загальної економічної реформи країни. Економічні реформи – це система заходів по перетворенню форм та методів господарювання, що склалися [5]. Таке визначення є досить розмитим та не дає повної характеристики економічної реформи.

Згідно енциклопедійного словника за редакцією Р. Мандрик, економічні реформи – це перетворення в системі управління економікою, ведення господарства, напрямів та засобів здійснення економічної політики. Економічна реформа проводиться в умовах, коли існує низька ефективність економічної системи, виникають економічні кризи, економіка недостатньо задовольняє потреби людей, країна відстає у своєму розвитку від інших країн [4]. У цьому визначенні цікавим є розгляд причин, що призводять до необхідності проведення економічної реформи, серед яких найголовнішими є низька ефективність економічної системи, падіння економічного розвитку, економічні кризи, не відповідність потребам населення та інші. Варто відзначити, що податкова реформа, як складова загальної системи економічних реформ в країні має у своєму арсеналі дуже впливові інструменти, які при їх комплексному та своєчасному застосуванні спроможні усунути більшість з визначених проблем.

Варто зауважити, що незважаючи на активне використання терміну «податкова реформа» у наукових працях, існують різні підходи до визначення сутності цього поняття (табл. 1).

Проведене дослідження дозволило виділити окремі підходи до визначення поняття «податкова реформа». Так, згідно першого підходу, будь-які зміни податкового законодавства визначаються податковою реформою. Вважаємо, що ототожнення сутності податкової реформи із змінами податкового законодавства будь-якого характеру є недоліком даного підходу, оскільки в такому разі не враховується масштабність перетворень податкової системи, визначення позитивних змін в системі податкових відносин. Крім того, реформування визначається як постійний процес удосконалення податкової системи, що не має часових обмежень.

Інший підхід до визначення сутності податкової реформи передбачає окреслення особливостей реформування податкової системи, що дозволяє виділити процес реформування від поточних змін податкового законодавства. На нашу думку, більш ґрунтовним виглядає другий підхід, що передбачає визначення певних ознак податкової реформи.

Основні підходи до визначення поняття «податкова реформа»

Тлумачення визначення поняття «податкова реформа»	Автор, джерело
1.) сукупність змін податкового законодавства, що стосуються структури податків, об'єктів оподаткування, податкових ставок і пільг із метою оптимізації оподаткування, досягнення балансу інтересів розвитку економіки і соціальної справедливості;	М. Гридчина, Н. Вдовиченко та А. Калина [6, с.7]
2) повна або часткова зміна податкових відносин, як особлива таксономічна система, яка потребує найбільш повного обліку притаманних їй закономірностей;	М. Оспанов [7]
3) сукупність змін податкового законодавства, що стосуються структури податків, об'єктів оподаткування, податкових ставок і пільг із метою оптимізації оподаткування, досягнення балансу інтересів розвитку економіки і соціальної справедливості;	П. Юхименко, В. Федосов та Л. Лазебник[8, с.295]
4) це коли в результаті змін податкового регулювання стимулюється економіка, прискорюється розвиток пріоритетних галузей, створюється нова база для оподаткування через довгострокові джерела зростання економіки, або хоча б виводиться з тіні існуюча база оподаткування;	О. Палій [9]
5) протяжний у часі динамічно розвиваючись багатоваріантний і багатоцільовий процес, що здійснюється за двома напрямками: удосконалення власне податків та вдосконалення податкового адміністрування;	А. Абрамов[10, с. 9]
6) обмежений у часі комплексний процес кардинальних перетворень податкової системи з метою приведення її у відповідність з новим змістом державної податкової політики;	І. Майбуров[11, с.82]
7) обмежені або радикальні перетворення податкових відносин на основі масштабної перебудови системи оподаткування та зміни механізму управління нею;	В. Байбородина та І. Домагальська[12, с.40]
8) обмежений у часі комплексний процес суттєвих перетворень податкової системи (податкових відносин) на основі масштабної перебудови чинної системи оподаткування і зміни механізму управління нею в цілях приведення її у відповідність з новим змістом державної податкової політики.	Н. Балихіна та М. Косов [13,с.145]

Складено автором

Узагальнюючи досліджені розробки науковців щодо теоретичних аспектів податкової реформи можна визначити її характерні ознаки (табл. 2).

Саме враховуючи ознаки податкової реформи, на наш погляд, можна відокремити податкову реформу від звичайних поправок у законодавстві, які лише несуттєво удосконалюють податкову систему.

Таким чином, проведене дослідження дозволило автору запропонувати таке визначення податкової реформи як законодавчо закріплені комплексні зміни податкової системи інноваційного характеру, які обмежені у часі впровадження та базуються на зміні стратегії податкової політики держави.

Характерні ознаки податкової реформи

Ознака податкової реформи	Характеристика ознаки
зміна стратегії податкової політики	Податкова реформа запроваджується лише у разі довгострокових змін податкової політики, а не в результаті зміни тактики податкової політики.
прогресивні перетворення податкової системи	Податкова реформа характеризується якісно новим перетворенням окремих елементів податкової системи.
часові рамки	Податкова реформи обов'язково здійснюється на певний період часу.
інноваційний характер	Податкова реформа обов'язково повинна мати позитивний вплив на податкові відносини та соціально-економічний стан в країні.
еволюційний характер	Податкова реформа не передбачає руйнування старої податкової системи та побудову нової, а здійснює суттєві зміни в цілому або в окремих її складових.

Джерело: [Складено автором за даними 7; 11; 14; 15]

Такий підхід, на відміну від існуючих, враховує характерні ознаки податкового реформування та дозволяє виокремити поняття податкової реформи від поточних змін податкової системи.

Проведене дослідження дозволяє виокремлювати окремі податкові реформи для аналізу та оцінювання їх результативності.

Література:

1. Финансовый словарь [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.slovarik.kiev.ua/finance/r/147134.html>
2. Толковый словарь Ожегова. С.И. Ожегов, Н.Ю. Шведова. 1949-1992. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://dic.academic.ru/dic.nsf/ogegova/>
3. Райзберг Б.А., Лозовский Л.Ш., Стародубцева Е.Б.. Современный экономический словарь. — 2-е изд., испр. М.: ИНФРА-М. 479 с. 1999.[Электронный ресурс]. – Режим доступа:http://dic.academic.ru/contents.nsf/econ_dict/
4. Энциклопедический словарь экономики и права под ред. Мандрик Р.А. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.slovo.yaxy.ru/96.html>

5. Экономический словарь [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.abc.uniformbureau.com/html>
6. Гридчина М.В. Налоговая система Украины: учебное пособие / Гридчина М.В., Вдовиченко Н.И., Калина А.В. – К.: МАУП, 2000. – 128 с.
7. Оспанов М.Т. Налоговая реформа и гармонизация налоговых отношений: автореф. дис. на соискание степени док.экон. наук: спец. 08.00.10 / М.Т. Оспанов. – Санкт-Петербург, 1998. – 20 с.
8. Юхименко П.І. Теорія фінансів: Підручник / [Юхименко П.І., Федосов В.М., Лазебник Л.Л. та ін.]; за ред. проф. В.М. Федосова, С.І. Юрія. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 576 с.
9. Палій О. Профанація замість реформ / Палій О. «Українська правда» від 18 червня 2010 року. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.pravda.com.ua/articles/2010/06/18/5151806>
10. Абрамов А.П. Налоговая реформа и совершенствование налогового администрирования / А.П. Абрамов // Вестник Томского государственного университета. – № 300. – 2007. – с.7–11.
11. Майбуров И.А. Налоги и налогообложение: учебное пособие / И.А. Майбуров. – [4-е изд.]. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2011. – 558 с.
12. Налоги и налогообложение: учебное пособие / [Байбородина В.Г., Домагальская И.А., Иванова В.А и др.]. – Хабаровск: РИЦ ХГАЭП, 2010. – 108 с.
13. Балихина Н. В. Финансы и кредит: учебное пособие / Н. В. Балахина, М. Е. Косов. – [2-е изд.]. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2013. – 303 с.
14. Глушенко Л.А. Стимулі і критерії ефективності проведення податкових реформ в Росії: дис. ... кандидата економ. Наук : 08.00.10 / Глушенко Лідія Александрівна. – Волгоград, 2005. – 169 с.
15. Богатырева Е. Н. Теоретические детерминанты налоговых реформ / Е. М. Богатырева // Новый университет. Научный журнал. Серия «Экономика и право». – Россия, Йошкар-Ола. – 2014. – № 3 (37) . – С. 33–37.

